

**Міністерство внутрішніх справ України  
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**Роль та місце правоохоронних органів  
у розбудові демократичної правової держави**

**Матеріали  
XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції**

**26 березня 2020 року**

**УДК 351.74**  
**Р68**

Статті друкуються в авторському варіанті.  
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення  
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

**Роль** та місце правоохоронних органів у розбудові демокра-  
Р68 тичної правової держави: матеріали XII міжнар. наук.-практ.  
інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС,  
2020. 268 с.  
**УДК 351.74**

**Шаповаленко Н. М.,**  
*доцент кафедри мовної підготовки ОДУВС*

## **ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ**

Юридичний термін (від лат. *terminus* – межа, кордон) – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях).

Юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах. Поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-сміисловою основою для побудови термінологічного значення у вигляді дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища. Поняття сутність зумовлює місце і статус юридичного терміна в терміносистемі, його категорійні та класифікаційні ознаки.

Термін права може характеризуватись як загально-юридичний (поширений в усіх галузях права), галузевий (присутній лише в певній галузі права), міжгалузевий (відомий у двох або декількох галузях права), суміжний з іншими галузями діяльності.

За наявності визначення у нормативно-правових актах термін вважається кодифікованим. Він є нормою, еталоном для використання у всіх подальших законодавчих і підзаконних актах, діловій документації та сфері усної правової комунікації.

Термін, який створюється і функціонує у правовій науці, може не фіксуватися в законах, а мати власне науковий характер (аномія, нормотворчість, правосвідомість, правова система, диспозиція правової норми). У науковій літературі, яка віддзеркалює процес формування правового знання, такий юридичний термін може мати декілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення одного й того ж правового поняття.[1]

Юридичний термін є одиницею термінологічної системи права, через яку входить до загального термінологічного фонду національної мови. Належність до літературної частини словника зобов'язує його відповідати правилам і нормам певної мови.

Сучасне термінознавство визначає специфічні ознаки терміна, які в сукупності відрізняють його від загальноновживаних слів: системність, точність, прагнення до однозначності, відносна незалежність від контексту, наявність дефініції, функційна усталеність, конвенціональність, офіційність, стандартизованість, лаконічність, суворість нормативності, стилістична нейтральність, відсутність експресивності, коректність. Їх важливо враховувати для формування уявлення про нормативні і ненормативні терміноживання у юридичному мовленні.[4]

Поряд з власне юридичними термінами, які є узагальненим позначенням правового поняття (арбітраж, віндикація, неосудність, позов, правомочність, правовідносини, законодавча влада), у юридичних текстах широко використовується номенклатура – система специфічних назв конкретних правових об'єктів: державних і міжнародних органів, установ та організацій, посад, документів, державних нагород (Апеляційна палата, Європейський суд з прав людини, Верховний комісар ООН з прав людини, Закон України “Про Національний банк України”, Заслужений юрист України).

Кожен юридичний термін характеризується за походженням, семантикою, системними зв'язками, граматичною структурою, способом терміноворення та функційними параметрами.

За походженням він може бути питомим (держава, відповідач, закон, заповіт, злочин, кара, право, правосуддя, суд, уряд) або запозиченим (абандон (франц.), авізо (італ.), вексель (нім.), бюджет (англ.), евтаназія (грец.), омбудсмен (швед.), юриспруденція (лат.), гетьман (польс.). На основі поєднання національних та запозичених термінів і терміноелементів утворено значну кількість термінологічних одиниць (векселедавач, нормотворчість, кримінально-виконавче право, експертний висновок, імунітет свідка, латентна злочинність).

Особливий тип запозичень — інтернаціональні терміни латинського і грецького походження (адвокат, акт, алібі, делікт, екстрадиція, інавгурація, конституція, політика, факт, юстиція), які були засвоєні багатьма мовами. Скопійовані засобами рідної мови іншомовні терміни права є кальками (демократія —> народовладдя, інтернаціональний — міжнародний). Найбільш поширені терміни й усталені словосполучення не перекладаються і передаються за допомогою транслітерації: ад хок, де-факто, де-юре, еквітас, ексквотуація, персона нон грата. Інтернаціоналізми слід відрізняти від екзотизмів, які означають специфічні явища правового побуту, звичаїв, державного устрою, назви органів, посад, законодавчих актів окремих країн: альтинг (ісланд.), фолькетинг (датськ.), кнесет (ізраїл.), кортес (ісп.), муфтії, шейх (араб.), судебник (рос.), хурал (монг.), панчаят (інд.).

За семантикою юридичний термін може бути однозначним або багатозначним. Давні терміни права протягом своєї еволюції використовувались для найменування декількох, як правило, суміжних понять (д.-р. судъ “процес”, “судова справа”, “дізнання”, “закон”, “судовий орган”, “вирок”, “пена”, покарання”). І хоча загальною є тенденція позбавлення від багатозначності, низка складних за внутрішнім змістом термінів зберігає декілька значень: конвент (5), аболіція, конституція, право (4), вина, континуїтет, кредит, суд(3) та ін.[3]

Терміни у межах терміносистеми права вступають у певні системно-сміслові зв'язки: родо-видові (юрист — адвокат; акт — акт законодавчої влади — акт органу виконавчої влади й управління); синонімічні (правознавство — юриспруденція; кримінальний — карний; правовий — правничий — правний — юридичний); антонімічні (обвинувачення — захист; законно — незаконно; об'єктивне право — суб'єктивне право). Абсолютно тотожні за значенням терміни є дублетами (апатриди — аполіди; позивач — позивальник — позовник). За структурою терміни можуть бути простими (слово) або складеними (словосполучення).

Термінологічні сполучення складаються із стрижневого і залежних (атрибутивних) компонентів, які уточнюють, конкретизують значення основного терміна (сімейне право, право на життя, право законодавчої ініціативи). Вони мають достатньо високий класифікаційний потенціал, виділяючи позначуване з ряду аналогічного за диференційними або додатковими ознаками і здійснюючи систематизацію понять за родо-видовим принципом. Наприклад, родова назва право (сукупність правових норм) — видова характеристика (сфера правового регулювання) п. держане, адміністративне, цивільне, кримінальне, конституційне, трудове, сімейне, земельне, фінансове, екологічне, міжнародне та ін. [4]

### Література

1. Конституція України (чинна з 1996 р.).
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». 25 квітня 2019
3. А. Волченко. Конституції України// Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с. 354
4. Юридичні терміни. Тлумачний словник/ Ю70 В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид., стереотипне. К.: Либідь, 2015. 320с.
5. Вербенець М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: К., 2014. 15 с.

|                                                                                                                                                                                     |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Павлютін Ю. М.</b><br>НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....                                                                                          | 74  |
| <b>Пальшков К. Є.</b><br>ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ПЕРЕХІДНОМУ<br>ЕТАПІ.....                                                                           | 75  |
| <b>Пащенко О. М.</b><br>ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В<br>АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.....                                                          | 77  |
| <b>Проскурня Є. Є., Ком'яга А. В.</b><br>ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ГИРЬОВИМ ФІТНЕСОМ СЛУХАЧІВ ЗАКЛАДІВ<br>ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІЗОЛЯЦІЇ..... | 78  |
| <b>Прудка Л. М.</b><br>ФЕЙК ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ<br>СВІДОМІСТЬ.....                                                                        | 80  |
| <b>Ростомова Л. М.</b><br>ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ЕТИКЕТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....                                                                                      | 82  |
| <b>Сит'ко О. М.</b><br>ДО ПИТАННЯ ПРО СКЛАДОВІ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРНОЇ БЕЗПЕКИ.....                                                                                                      | 83  |
| <b>Солопова І. В.</b><br>ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ І ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....                                                                                   | 85  |
| <b>Тарасенко Л. Б.</b><br>НАЦІОНАЛІЗМ І ДЕРЖАВНА САМОСТІЙНІСТЬ У РОЗУМІННІ М. МІХНОВСЬКОГО.....                                                                                     | 87  |
| <b>Ташилатов В. А.</b><br>АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА ПОВІДОМЛЕННЯ<br>ПРО ПОЖЕЖІ.....                                                                          | 89  |
| <b>Тягнирядно Є. В.</b><br>ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.....                                                                                                 | 91  |
| <b>Удренас Г. І.</b><br>БІОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ.....                                                                                                                                   | 93  |
| <b>Ульянов О. І.</b><br>ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....                                                                                        | 95  |
| <b>Федоряєва К. О., Коломісць Ю. М.</b><br>КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ<br>НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....                                         | 97  |
| <b>Церковна О. В.</b><br>ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ БАТЬКІВ, ЯК УЧАСНИКІВ<br>СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.....                                                                | 98  |
| <b>Шаповаленко Н. М.</b><br>ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....                                                                                            | 100 |
| <b>Шмаленко Ю. І.</b><br>ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК.....                                                                                        | 101 |
| <b>Юрченко М. М.</b><br>РОЛЬ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ....                                                                                      | 103 |
| <b>Ясинська А. В.</b><br>УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ.....                                                                                                             | 104 |

## СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.

|                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Бабчук А. Д.</b><br>АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ<br>СУДОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ..... | 106 |
| <b>Баранов С. О.</b><br>ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПРИВАТНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ.....                                           | 108 |
| <b>Берендєєва А. І.</b><br>ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ<br>ПРАВИЛ КАРАНТИНУ.....    | 110 |